

AUGUST MILJAN 125 ja ARTUR MILJAN 105

Tänavu suvel tähistati kahe teeneka põllumajandusteadlase sünniaastapäeva.

August Miljan sündis 7. septembril 1889. aastal Tootsijaagu talus Mäekülas Pilkuse vallas Tartu maakonnas. Hariduse sai ta Otepää kihelkonnakoolis, mille lõpetas 1904. a. Keskkoolist hakkas ta omandama Nuustaku Kooli Seltsi II järgu erakoolis (Nuustaku Progümnaasium) ja Hugo Treffneri Gümnaasiumis Tartus.

1910. aastal käis August omal käel Soomes põllumajanduspraktikal. Suur pere ja sissetulekute nappus sundisid suuremat osa koolis käimise kuludest katma omateenitud rahaga. Raha teenis ta algkooliõpetaja tööga Meeksi valla Naha koolis aastatel 1914–1915 ja aastatel 1915–1918 mõisavalitsejana Veneemaal Tambovi ja Rjazani kubermangudes. Pärast koju jõudmist 1918. aastal Saksa okupatsiooni ajal asus ta organiseerima Otepääl põrandaalust kaitseliitu. 1918. aastal alanud Vabadussõjas osales ta vabatahtlikuna Kuperjanovi Partisanide Pataljonis ning hiljem võitles Kooliõpilaste Pataljonis.

Pärast Vabadussõda jätkas August õpinguid Tartu linna õhtuse ühiskõhikoolis. Ta tundis elavat huvi põllumajanduse vastu, kuid kuna tal ei olnud veel keskharidust, sai ta 1919. aastal asuda Tartu Ülikooli vastloodud Põllumajandusteaduskonda õppima vaid vabakuulajana. Nii ta kahel rindel korraga õppiski – õhtugümnaasiumis ja põllumajandusteaduskonnas. Samal ajal jätkus tal veel jõudu töötamiseks Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi asjaajajana (1919–1921), kus organiseeris Eesti Vabariigi esimest põllumajandusnäitust Tartus. Aastatel 1921–1922 oli ta Tartu Ülikooli Taimebioloogia katsejaama laborant ja 1922–1929 Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna Taimekasvatuse kabineti ja Taimekasvatuse katsejaama noorem- ja vanemassistent prof Nikolai Rootsi juhendamisel. Pärast õhtugümnaasiumi lõpetamist 1922. aastal sai temast Põllumajandusteaduskonna statsionaarne üliõpilane. August oli aktiivne Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS) liige. Tartu Ülikooli lõpetas ta 1926. aastal *cum laude*. Lõputöö teemaks oli *Tootsijaagu talu organiseerimiskava*. Juba samal aastal esitas ta magistritöö *Lutsern ja selle kasvatamine Eestis*, mille põhjal kaitses *cum laude* ga *magister agronomiae* kraadi Tartu ülikoolis. Silmapaistva agronoomina ja põllumajanduse eriteadlasena valiti ta Tartu Ülikooli stipendiaadiks ja ta täiendas end heinakasvatuse alal. Aastatel 1926–27 oli ta ülikooli valitsuse poolt komandeeritud Zürichisse Eidgenössische Technische Hochschule juurde end täiendama taime- ja heinakasvatuse alal. Paralleelselt kuulus ta ka geobotaanika loenguid. Õppetöö vaheaegadel käis ta tutvumas Austria ja Saksamaa ülikoolide laboratooriumite ja erialaste katsetöödega.

Aastatel 1929–1935 oli August ülikoolis kaugõppe doktorantuuris ja uuris oma kodukandi looduslikke rohumaad, mille põhjal koostas väitekirja teemal "Vegetationsuntersuchungen der Naturwiesen und Seen im Otepääschen Moränengebiet", mida kaitses omandas *doctor agronomiae* teaduskraadi. Intensiivselt tegutses ta ka Akadeemilises Põllumajanduslikus Seltsis (1923–1929), kus kirjutati 5-kõitelist eesti-keelset suurteost "Põllumehe käsiraamat", mille II köite kaasautoriks August Miljan oli (see köide ilmus Tartus 1928. a). Sinna kirjutab ta ühe peatüki heina-seemnekasvatusest ja teise mugul- ja juurviljadest.

1929. aastal kutsuti August Jäneda Põllumajanduskooli juhatajaks-õpetajaks, kus ta töötas kuni 1941. aastani.

1941–1944 oli dr August Tooma Põllundus- ja Maaparanduskooli õpetaja ning Tooma Soouurimise Katseinstituudi direktor. Seal kutsuti ta 1944. aasta sügisel (18. okt) Tartu Riikliku Ülikooli Taimekasvatuse kateedri juhataja-professori kohale, kus ta pani sõjatules hävinud kateedri taaskord aluse ja töötas seal 1944–1945 kevadeni.

Sel ajal oli ta ainus doktorikraadiga õppejõud Põllumajandusteaduskonnas.

1945. aastal hakkas Augusti vastu huvi tundma NKVD ja ta kutsuti Pagari tänavale ülekuulamisele. Endised õpilased hoiatasid teda võimaliku arreteerimise eest ja mai lõpust alates läks ta "põranda alla", elades algul Tallinnas, hiljem Kehra vallas Pikaveskil, kasutades vale nime August Lepmets. Nii ta õõbis kord Pikaveskil, kord Vetla saeveskis, kord mõisa telliskivivabrikus. Lühikest aega peatus ta ka Triigi sovhoosis. Iga päev oli täis ootust ja hirmu. August tegi sovhoosis luudasad ja telliseid, saagis palke, ehitas dreanaži ja palju muid töid. Julgeoleku meestel oli siiski enam-vähem teada, kus ta ennast varjab ja nii võeti ta 1956. aastal Vetla saeveskis kinni. Kuna Augustile mingit süüd kaela ei õnnestunud määrada, võis ta oma õige nime tagasi võtta ja järgnenud aeg oli juba pisut lahedam.

1956. aasta juunist 1957. aastani töötas ta Tooma Soouurimisinstituudis geobotaanikuna ja hiljem Kuivendussüsteemide Eksploataatsiooni Tartu Territoriaalvalitsuse Põltsamaa ja Kursi jaoskonna melioraatorina. Alates 1957. aasta maist töötas ta ülikooli botaanika teadusliku töötajana, laborandina ja laboratooriumi agronoomina. Pensionile jäi August 1967. aastal.

Dr August Miljan oli aus ja tulihingeline isamaalane. Ta oli üks Eesti Vabariigi põhiseaduse (1937) väljatöötajatest ja Riigivolikogu liige (Tapa ringkonna esindaja). 1939. aastal omistati Valgetähe IV klassi orden. Vankumatu optimistina lootis ta ka sügaval nõukogudeajal, et tema kui riigivolikogu vanim liige avab kord uuesti Eesti Vabariigi Riigikogu istungi. Ta oli üks neist paljudest, kellele andis elujõudu ja töötahet usk Eesti Vabariigi taassündi. Ta teatas igal

kevad, et hiljemalt sügiseks on eesti jälle vaba ja igal sügisel ütles, et kevadel tuleb "valge laev". Kahjuks ei jõudnud ta seda vabadust ära oodata. August lahkus meie hulgast 25. augustil 1973 ning maeti Tartus Peetri uuele kalmistule.

August Miljani teadustööde arv ulatub ligi sajani. Nende hulgas on lühemaid artikleid, aga on ka väga mahukaid uurimusi nagu *Mugultaimed ja juurvilja kasvatamine* Põllumehe käsiraamatus. Kunagised

Artur Miljan sündis 25.06.1909 Otepääl Tootsi-jaagu talus pere kaheksanda lapsena. Koolihariduse sai ta Otepää Gümnaasiumis (1918–1929). Pärast gümnaasiumi lõpetamist 1929. aastal astus ta venna eeskujul Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonda, mille lõpetas 1935. a. Tema töökohaks pärast lõpetamist sai Jõgeva sordiaretusjaam, kus ta töötas algul assistendina. Kui asutuses moodustati kiudtaimede osakond määrati Artur seda juhtima. Tööga samaaegselt tegeles ta oma magistr töö kirjutamisega. Magistr töö teemal *Vihmutamise mõju kiulinale* kaitses ta 1941. a. 1945. aastal atesteeriti Artur põllumajandusteaduste kandidaadiks ja talle omistati teadustöötaja kutse. 1946. aastal määrati ta Jõgeva Sordiaretusjaama teadusdirektoriks, kus ta uuris edasi kiud- ja õlitaimi. Kuna Arturi vend oli sel ajal "põranda all" ja NKVD arvates Artur teadis, kus vend end varjab, kutsuti teda korduvalt julgeolekusse välja ja kuulati üle sellele organisatsioonile omaseid võtteid kasutades. Lõpuks, 1954. aastal, tuli Moskvast korraldus, et selliste sugulussidemetega inimene ei tohi töötada riiklikus teadusasutuses ja ta vallandati töölt. Töölt vallandati ka Arturi õemes Arnold Malleus. 1955. aasta 1. jaanuarist asus Artur tööle Viljandi Sordikatsepunktis vanem agronoomina. Kaebused ja kahtlused

põllumajandusajakirjad *Põllumees*, *Karjamajandus*, *Agronoomia*, *Eesti mets*, *Niit ja karjamaa* avaldasid meeleldi August Miljani sisutihedaid ja rahvalikult kirjutatud artikleid. Tema sulest on ilmunud Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsi väljaandena ka rida lillekasvatust käsitlevaid artikleid: *Liiliad*, *Gladiolid*, *Varakevadisi sibullilli*.

ebasobivast taustast jõudsid aga ka Viljandisse ja Artur hakkas juba uut töökohta otsima mõnes kolhoosis või sovhoosis. Lõpuks võttis sordiinspeksiooni tollane juhataja endale vastutuse ning Artur sai jätkata tööd agronoomina.

1959. aastast kuni pensionile minekuni 1981. aastal töötas ta sordikatsepunkti juhatajana ja hiljem pensionärina veel seitse aastat agronoomina (Viljandimaal Kamaral).

Artur Miljan suri 11. jaanuaril 1992, ta on maetud Viljandi Metsakalmistule.

Varasematel aegadel ilmus tema sulest hulgaliselt asjalikke kirjutisi ajakirjades *Agronoomia*, *Põllumees*, *Talu*, *Uus talu* ning viimastel aastatel *Sotsialistlikus põllumajanduses*, kogumikus *Aktuaalset põllumajanduses* ning ajalehtedes *Talurahvaleht*, *Rahva Hääli*, *Edasi* ja *Tee kommunismile*. Ta oli aktiivne Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS) liige. EÜS-i liikmed tähistasid Eesti lipu aastapäevi Otepäa kirikus ka nõukogude ajal ja vanemal generatsioonil oli noorematele liikmetele suur mõju. 1984. aastal saadeti kõigile EÜS liikmetele soovitus Otepäale Eesti lipu aastapäeva tähistamisele mitte minna. Sellele vaatamata oli juubeliüritusel palju osalejaid aga repressioone nende vastu ei järgnenud.

Artur Miljan kuulus ka Eesti Looduskaitse Seltsi ja oli selle Viljandi osakonna üks asutajatest. Ta oli ka agar jahi- ja kalamees.

Jaan Miljan